

С. Б. Бабаян, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ КОНФУЦІЯ В ЄВРОПІ

Бабаян С. Б.

Історіографічний огляд досліджень педагогічних ідей Конфуція в Європі
У статті висвітлені основні дослідження педагогічних ідей Конфуція у Європі та охарактеризована їх роль у становленні конфуціанства у європейських країнах світу.

Ключові слова: історіографія, Конфуцій, педагогічні ідеї, Європа.

Бабаян С. Б.

Историографический обзор исследований педагогических идей Конфуция в Европе

В статье освещены основные исследования педагогических идей Конфуция в Европе и охарактеризована их роль в становлении конфуцианства в европейских странах.

Ключевые слова: историография, Конфуций, педагогические идеи, Европа.

Конфуцій – блискучий педагог, філософ та політичний діяч, який доклав значних зусиль до становлення шкільної справи не тільки в Китаї, але й в багатьох інших країнах світу. Ряд обставин та соціально-історичних умов сприяли розповсюдженню конфуціанства далеко за кордонами Китаю, але, звісно, найбільший вплив конфуціанства можна спостерігати у країнах Азії. Саме тому одними з перших країн, у суспільне життя яких дуже швидко та надовго проникнула конфуціанська думка були Корея, Японія, В'єтнам та інші країни Східної та Південної Азії. Конфуціанство залишило глибокий слід у різних аспектах життя, в тому числі й в педагогічній думці, цих країн. Через це деякі дослідники називають Китай, та країни, на які глибоко вплинула конфуціанська думка „сферою культурного впливу Китаю”. Китайська

традиційна культура глибоко увійшла в повсякденне життя жителів країн Південної та Південно-Східної Азії. Конфуціанство та педагогічні ідеї Конфуція у країнах Азії мають багаторічну історію розвитку та великий вплив на розвиток освіти та шкільної справи у країнах конфуціанського ареалу. Дещо інакше йшли справи у європейських країнах, перш за все, це було зумовлено територіальною віддаленістю. Також обмеженість ранніх європейських знань про Китай обумовлена тим, що науковий напрямок синології виник в Європі тільки в XVI столітті завдяки потребам місіонерської проповіді, тому спочатку всю інформацію про Китай Європа отримувала від ченців ордена єзуїтів. Більш-менш достовірні відомості про Китай почали надходити до Європи тільки в середні століття і новий час, насамперед, від італійських мандрівників і місіонерів.

Починаючи з XVI століття європейські місіонери безперервно приїжджали до Китаю проповідувати, разом з тим багато хто займався вивченням конфуціанства та перекладом книг, завдяки яким Європа отримувала знання про Китай. Святий Франциск Ксаверій (1506 – 1552) – португальський місіонер і співзасновник ордена Єзуїтів – був одним з перших, хто згадав про важливість духовного впливу конфуціанства на культурні особливості Китаю. У своїх листах до Європи Франциск Ксаверій описував конфуціанські традиції населення, наприклад, що вся країна вірить у свого єдиного правителя, що китайський народ любить вчитися, дорожить знаннями і невтомно прагне до них. Також у своїх листах португальський місіонер розповідав про релігію в Китаї, методах виховання і освіти, про статус вчених людей і ставлення до іноземних учених [1, с. 5].

Першою перекладеною на європейську мову книгою став переклад португальця Хуана Кобо (1546-невідомо) книги під назвою „Precious Mirror of the Clear Heart” (кит. „明心宝鉴”). У цій роботі згадуються ідеї про настанови до добра, роботи над собою, виховання стійкості характеру та інші ідеї таких відомих конфуціанців як Конфуцій, Мен-цзи, Сюнь Цзи та Чжу Сі [2]. Згодом італійський місіонер Мікеле Руджері (1543 – 1607) переклав на латинську мову

та опублікував в Італії переклад „Чотирикнижжя”, його робота стала першим перекладом на латинську мову однієї з найголовніших конфуціанських праць.

Але справжнім батьком західної синології став італійський місіонер і єзуїт Маттео Річчі (1552 – 1610), який прожив в Китаї майже 30 років, досконало опанував місцеву мову, переклав на латинську конфуціанське „Чотирикнижжя” і ввів в обіг на Заході ім'я Кун-цзи у формі Confucius . На думку Річчі, китайська конфуціанська традиція була і силою і слабкістю Китаю, вона підтримувала як суспільство, так і уряд, одночасно маючи тенденцію схилити уми китайців до відмови від еволюції в цих сферах. Китайський мудрець Кун Фу-цзи був невідомий на Заході до тих пір, поки Маттео Річчі не перевів його роботи і не дав йому ім'я Конфуціус [3, с. 89]. У своїй роботі „Про християнські експедиції в Китай” (*„De Christiana expeditione apud Sinas”*) Маттео Річчі докладно розповідає про Конфуція та конфуціанство, приділяючи особливу увагу поняттям змісту освіти та системи освіти, які згадуються в „Чотирикнижжі” і „П'ятикнижжі”. Автор називає „Чотирикнижжя” „книгою, наповненою видатною мудрістю”. У цій же роботі Річчі детально описує систему іспитів в Китаї, вказуючи на те, що зміст іспитів ґрунтується виключно на знанні конфуціанських канонів[4, с. 49].

У другій половині XVII століття, кількість європейських місіонерів, вивчаючих конфуціанство, значно збільшилася. У 1662 році Просперо Інторчетта (1626 – 1696) переклав книгу „Велике вчення” („Дасюе”, друга книга конфуціанського Чотирикнижжя, 四书) латинською мовою, а також у 1667 році видав у Китаї переклад конфуціанського філософського трактату, авторство якого приписують онуку Конфуція Цзи Сі (прибл. 485 – 402 р. до н.е.) під назвою „Вчення про середину” (中庸, „Чжун-Юн”). Згодом бельгійський місіонер Філіп Купле (1623 – 1693) у 1687 році у Парижі опублікував свою працю „Китайський філософ – Конфуцій”, яка містила переклад з примітками та пояснення до коментарів таких конфуціанських творів як „Лунь Юй”, „Велике вчення”, „Вчення про середину” та „Життєпис Конфуція”.

Через безперервне збільшення європейських місіонерів в Китаї в кінці XVII та на початку XVIII століть в Європі почався справжній китайський культурний бум, центром якого став Паризький університет. Конфуціанство та постать Конфуція здобули небувалу популярність в Європі. Серед французьких науковців того часу, які займалися дослідженням Китаю та зокрема конфуціанської педагогічної думки варто згадати Ніколя Тріго, Іоахіма Буве, Іосіфа Премаре та інших. Ніколя Тріго називали „християнським Конфуцієм”. Іоахім Буве після багаторічних досліджень конфуціанства прийшов до висновку, що суть католицизму та конфуціанства дуже схожі. Праці Премаре допомогли поглибити європейські знання про конфуціанство. Конфуціанська думка у Франції була настільки популярна, що саме в той час усі конфуціанські класичні канони були перекладені французькою мовою. Але крім перекладної літератури з’являлися дослідницькі праці місіонерів, наприклад, „Повний опис Китайської імперії” (1735) [1, с. 2].

Процес розквіту європейської синології продовжувався у другій половині XIX і початку XX ст. Саме до цього періоду відносяться адекватні переклади різних китайських літературних пам’яток з необхідним коментарем та елементами текстологічного та історичного аналізу. Серед синологів, які займалися розв’язанням таких складних завдань, насамперед слід назвати англійця Дж. Легга (1815–1897), чий ґрунтовні переклади конфуціанських канонів досі вважаються взірцевими. Крім Дж. Легга, у німецькій синології того часу в галузі перекладу китайських першоджерел чимало зробив Р. Вільгельм (1873–1930) [5, с. 34].

Стисле висвітлення історіографії досліджень педагогічних ідей Конфуція у Європі закордонними вченими засвідчує, що про Конфуція написано дуже багато, але дослідники вчення Учителя можуть використовувати лише копії копій думок великого вчення. Педагогічні ідеї Конфуція до XX ст. не були предметом окремого дослідження навіть у країнах конфуціанського ареалу. Саме через це педагогічні ідеї Вчителя до сьогодні залишаються актуальною темою досліджень в усьому світі.

Література

1. 于建福. 儒家文化教育对欧洲近代文明的影响与启示 / 于建福 // 教育研究. – 2007. – №11, 2–8页.
2. **Liu Dun.** Western knowledge of geography reflected in Juan Cobo's Shilu实录 (1593) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www1.ihns.ac.cn/members/liu/doc/cobo.htm>
3. **Дубровская Д.В.** Миссия иезуитов в Китае. Маттео Риччи и другие (1552-1775 гг.) – М.: Крафт, Институт востоковедения РАН, 2000. – 256 с.
4. **利玛竇.** 利玛竇中国札记 / 利玛竇, 金尼阁著, 何高济, 王遵仲, 李申译. – 北京: 中华书局, 2010. – 342页.
5. **Шпарик О.М.** Педагогічні ідеї Конфуція у культурно-історичному вимірі: дис. ... канд. пед. Наук: 13.00.01 / Шпарик Оксана Михайлівна. – К., 2005. – 248 с.

Babayan S.B.

Historiographical Survey of Studies of Pedagogical Ideas of Confucius in Europe

The article highlights the basic pedagogical ideas of Confucius in Europe and describes their role in the development of Confucianism in European countries.

Key words: historiography, Confucius, pedagogical ideas, Europe.

Відомості про автора

Бабаян Сана Борисівна – викладач кафедри практики мовлення Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2012 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.